

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Press Unit
Unité de la Presse

Zestawienie tematyczne
– Prawo do poszanowania życia rodzinnego więźniów
osadzonych w odległych zakładach karnych

Kwiecień 2024 r.
Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału
i nie ma charakteru wyczerpującego

Prawo do poszanowania życia rodzinnego więźniów osadzonych w odległych zakładach karnych

Artykuł 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) [Europejskiej konwencji praw człowieka](#):

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób”.

„[Europejska] konwencja [praw człowieka] nie przyznaje więźniom prawa do wyboru miejsca osadzenia, a fakt, że więźniowie są oddzieleni od swoich rodzin i w pewnej odległości od nich, jest nieuniknioną konsekwencją pozbawienia wolności. Niemniej osadzenie osoby w zakładzie karnym, który znajduje się tak daleko od jej rodziny, że odwiedziny są bardzo utrudnione lub wręcz niemożliwe, może w pewnych okolicznościach stanowić ingerencję w życie rodzinne, ponieważ możliwość odwiedzin osadzonego przez członków rodziny jest niezbędna do utrzymania więzi rodzinnych [...] Dlatego też istotnym elementem prawa więźniów do poszanowania życia rodzinnego jest to, by władze więzienne pomagały im w utrzymywaniu kontaktów z ich bliskimi [...]” ([Vintman przeciwko Ukrainie](#), wyrok z dnia 23 października 2014 r., § 78).

[Marincola i Sestito przeciwko Włochom](#)

25 listopada 1999 r. (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący – więzień i jego żona – podnieśli, że ich życie rodzinne ucierpiało podczas okresu pierwszego pozbawienia wolności skarżącego, w szczególności dlatego, że był on kilkakrotnie przenoszony i umieszczany w zakładach karnych daleko od jego miejsca zamieszkania.

Trybunał uznał zarzuty skarżących wniesione na podstawie art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) Europejskiej konwencji praw człowieka za

niedopuszczalne jako oczywiście niezasadne. Trybunał zaczął od wskazania, że Konwencja nie przyznaje więźniom prawa do wyboru miejsca osadzenia, a fakt, że więźniowie byli oddzieleni od swoich rodzin i w pewnej odległości od nich, był nieuniknioną konsekwencją ich pozbawienia wolności. Niemniej Trybunał zauważył, że osadzenie osoby w zakładzie karnym, który znajdował się tak daleko od jej rodziny, że odwiedziny były bardzo utrudnione lub wręcz niemożliwe, mógł w nadzwyczajnych okolicznościach stanowić ingerencję w życie rodzinne, ponieważ możliwość odwiedzin przez członków rodziny jest niezbędna dla utrzymania życia rodzinnego. W niniejszej sprawie, w zakresie, w jakim wizyty rodzinne były ograniczone i odbywały się w trudnych warunkach, Trybunał stwierdził, że doszło do ingerencji w prawo skarżących do poszanowania ich życia rodzinnego. Zauważając jednak w szczególności, że specjalny reżim więzienny, któremu podlegał pierwszy skarżący, miał na celu zerwanie więzi między daną osobą i jej pierwotnym środowiskiem przestępczym, Trybunał orzekł, że przedmiotowe środki służyły realizacji uprawnionych celów w postaci zapewnienia bezpieczeństwa publicznego oraz zapobiegania przestępczości i zakłócaniu porządku.

Pesce przeciwko Włochom

29 stycznia 2008 r. (decyzja częściowa w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący, który został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności za, między innymi, przestępstwo udziału w organizacji przestępczej typu mafijnego, utrzymywał w szczególności, że reżim więzienny o wysokim nadzorze (E.I.V.), któremu skarżący podlegał, pociągał za sobą ograniczenia jego prawa do przyjmowania wizyt członków rodziny, zważywszy, że zakłady karne z oddziałami E.I.V. znajdowały się daleko od miejsca zamieszkania jego rodziny.

Trybunał uznał skargę wniesioną przez skarżącego za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną. Zauważył w szczególności, że reżim o wysokim nadzorze nie wiązał się dla skarżącego z dodatkowymi ograniczeniami co do liczby wizyt członków rodziny. W niniejszej sprawie Trybunał uznał – nie bagatelizując trudności, jakie mogli napotkać jego krewni w podróży do zakładu karnego Secondigliano w Neapolu, do którego skarżący został przeniesiony – że fakt osadzenia skarżącego w tej placówce nie mógł znacząco naruszyć prawa do wizyt członków rodziny. Rodzina skarżącego mieszkała we Włoszech i nie było dowodów na to, że podróż do Secondigliano mogła powodować niemożliwe do pokonania, czy choćby szczególnie duże, trudności.

Khodorkovskiy i Lebedev przeciwko Rosji¹

25 lipca 2013 r. (wyrok)

Skarżący, dwaj byli członkowie kadry kierowniczej wyższego szczebla i główni udziałowcy dużej grupy przemysłowej, odbywali karę pozbawienia wolności w okręgu Karelskim i w okręgu Jamalsko-Nienieckim po skazaniu ich we wrześniu 2005 r. za uchylanie się od płacenia podatków i oszustwa podatkowe na dużą skalę. Zarzucali w szczególności, że ich przeniesienie do kolonii karnych położonych kilka tysięcy kilometrów od Moskwy uniemożliwiło im spotkanie z rodzinami.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 8** Konwencji ze względu na przeniesienie skarżących do kolonii karnych na Syberii i Dalekiej Północy, kilka tysięcy kilometrów od Moskwy i ich rodzin. Trybunał stwierdził, że wobec braku jasnej i przewidywalnej metody rozmieszczania osób skazanych w koloniach karnych, system ten nie zapewniał środka ochrony prawnej przed arbitralną ingerencją władz publicznych i doprowadził do rezultatów, które były niezgodne z poszanowaniem życia prywatnego i rodzinnego skarżących. Trybunał podkreślił w szczególności, że rozmieszczenie osadzonych w zakładach karnych nie może pozostawać całkowicie w gestii organów administracyjnych oraz że należy w jakiś sposób uwzględnić interesy skazanych w zakresie utrzymywania przynajmniej niektórych więzi rodzinnych i społecznych.

¹ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Europejskiej Konwencji Praw Człowieka („Konwencji”).

Bellomonte przeciwko Włochom

1 kwietnia 2014 r. (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący, którego oskarżono o udział w skrajnie lewicowej grupie terrorystycznej, został w lipcu 2009 r. przeniesiony z Rzymu do zakładu karnego Catanzaro i przydzielony do skrzydła o wysokim poziomie zabezpieczeń. Zarzucał nieuzasadnioną ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego twierdząc, że jego żonie szczególnie trudno było odwiedzić go w Catanzaro, położonym daleko od miejsca, w którym mieszkała na Sardynii i do którego nie było bezpośredniego lotu.

Trybunał uznał skargę wniesioną przez skarżącego za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną stwierdzając, że ingerencja w prawo skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego i rodzinnego była proporcjonalna do uprawnionego realizowanego celu, a mianowicie osadzenia go w zakładzie karnym przeznaczonym dla nowej generacji skrajnie lewicowych terrorystów oraz że państwo włoskie nie przekroczyło w tym względzie swojego marginesu swobody. Trybunał zauważył w szczególności, że włoskie władze więzienne ustanowiły jasny i przewidywalny system przydzielania więźniów wymagających zwiększonych środków bezpieczeństwa oraz że tego systemu odseparowywania i przydzielania więźniów nie można uznać za arbitralny czy nieracjonalny. Trybunał zauważył również, że nierealistycznym było oczekiwanie, że wyłączenie z takiego systemu zostanie dokonane w celu złagodzenia trudności, jakie żona skarżącego mogła napotkać podróżując do Catanzaro. Ponadto Trybunał uznał, że odległość między Sardynią i Catanzaro nie wydawała się nadmierna i że brak bezpośrednich lotów między tymi dwoma miejscami nie stanowił niemożliwej do pokonania przeszkody.

Čalovskis przeciwko Łotwie

24 lipca 2014 r. (wyrok)

Sprawa ta dotyczyła zatrzymania skarżącego i zastosowania wobec niego aresztu ekstradycyjnego, jak również zezwolenia na jego ekstradycję do Stanów Zjednoczonych w celu ścigania pod zarzutem udziału w przestępstwach związanych z cyberprzestępczością. Skarżący zarzucał w szczególności, że w przypadku ekstradycji z Łotwy będzie narażony na tortury i wymierzenie rażąco surowej kary pozbawienia wolności. Dodał, że wyrok będzie wykonywany daleko od jego domu.

Trybunał orzekł, że **nie doszło do naruszenia art. 3** (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego karania lub traktowania) Konwencji w odniesieniu do zezwolenia na ekstradycję skarżącego uznając, że skarżący nie byłby narażony na realne ryzyko złego traktowania, gdyby został poddany ekstradycji do Stanów Zjednoczonych w związku z oskarżeniem o przestępstwa związane z cyberprzestępczością. W szczególności w odniesieniu do twierdzenia skarżącego, że wyrok będzie wykonywany daleko od jego domu Trybunał stwierdził, że skarżący **nie powołał się na żadne wyjątkowe okoliczności w jego życiu prywatnym lub rodzinnym**, które przemawiałyby za odmową jego ekstradycji. Trybunał zauważył również, że zgodnie z zapewnieniami dyplomatycznymi udzielonymi przez Stany Zjednoczone, tamtejsze władze dołożą starań, by uszanować, w przypadku skazania, jego wniosek o odbycie kary na Łotwie.

Vintman przeciwko Ukrainie

23 października 2014 r. (wyrok)

Skarżący podniósł, że został zmuszony do odbycia kary pozbawienia wolności z dala od domu, w związku z czym jego matka w podeszłym wieku, która była w złym stanie zdrowia, nie była w stanie odwiedzać go przez ponad dziesięć lat. W chwili wydania wyroku przez Trybunał skarżący odbywał karę w zakładzie karnym oddalonym od domu o około 700 km – czas podróży na tej trasie wynosił od 12 do 16 godzin. Skarżący zarzucał w szczególności, że przy oddalaniu wniosków skarżącego o przeniesienie go bliżej miejsca zamieszkania nieuwzględnienie przez władze jego argumentów dotyczących niezdolności jego matki do podróży na duże odległości było niezgodne z prawem i niesprawiedliwe oraz że nie dysponował on skutecznym środkiem odwoławczym w odniesieniu do tego zarzutu.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 8** Konwencji w związku z tym, że skarżący nie był w stanie uzyskać przeniesienia do zakładu karnego położonego bliżej jego domu, uznając przy tym, że sytuacja osobista skarżącego i jego interes w utrzymywaniu więzi rodzinnych nigdy nie zostały zbadane i nie przedstawiono żadnych istotnych i wystarczających powodów ingerencji w jego prawo do poszanowania życia rodzinnego. O ile Trybunał gotów był zaakceptować, że ingerencja była zgodna z prawem i realizowała uprawnione cele w postaci zapobiegania przeludnieniu zakładów karnych i utrzymania dyscypliny, o tyle uznał jednak, że była ona nieproporcjonalna. Zauważył w szczególności, że chociaż władze powoływały się na brak dostępnych miejsc, nie podały żadnych szczegółów i nie było dowodu, że w rzeczywistości rozważyły umieszczenie skarżącego w którymkolwiek z wielu regionów położonych bliżej jego domu. Ponadto władze nie zakwestionowały faktu, że starsza i słaba matka skarżącego fizycznie nie była w stanie odwiedzić go w miejscach, w których go osadzano. Trybunał orzekł również, że **doszło do naruszenia art. 13** Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego) **w związku z art. 8**, w odniesieniu do braku skutecznego środka odwoławczego w związku z niemożnością uzyskania przez skarżącego przeniesienia do zakładu karnego położonego bliżej domu.

Zob. też: [Rodzevillo przeciwko Ukrainie](#), wyrok z dnia 14 stycznia 2016 r.

Serce przeciwko Rumunii

30 czerwca 2015 r. (wyrok)

Skarżący, obywatel turecki odbywający karę pozbawienia wolności w Rumunii, skarżył się w szczególności na odmowę przez władze rumuńskie przeniesienia go do innego państwa członkowskiego Rady Europy – Turcji – w celu odbycia tam pozostałej części kary, blisko żony i dzieci, którzy nie mieli środków na podróż do Rumunii w celu odwiedzenia skarżącego.

Pomimo stwierdzenia, że niehigieniczne warunki, w jakich skarżący był osadzony w Rumunii, brak aktywności lub pracy oraz przeludnienie zakładu karnego, w którym skarżący przebywał, naruszyły jego prawa chronione na mocy art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego karania lub traktowania) Konwencji, Trybunał uznał, że **art. 8** Konwencji **nie miał zastosowania** do jego wniosku o międzypaństwowe przeniesienie do zakładu karnego. Trybunał zauważył w szczególności, że nie można twierdzić, iż skarżący miał jakiegokolwiek materialne prawo na mocy prawa rumuńskiego do przeniesienia do kraju pochodzenia.

Zob. też: [Palfreeman przeciwko Bułgarii](#), decyzja o dopuszczalności z dnia 16 maja 2017 r. dotycząca odmowy przez władze przeniesienia obywatela australijskiego odbywającego karę pozbawienia wolności w Bułgarii do państwa niebędącego członkiem Rady Europy.

Labaca Larrea przeciwko Francji i dwie inne skargi

7 lutego 2017 r. (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Sprawa ta dotyczyła osadzenia we Francji trzech obywateli Hiszpanii i członków ETA. Po początkowych okresach osadzenia w zakładach karnych w rejonie Paryża, zostali oni przeniesieni do zakładu karnego Lyon-Corbas. Skarżyli się w szczególności na ich przeniesienie daleko od ich domów i rodzin, a także na brak skutecznego środka odwoławczego w odniesieniu do tego przeniesienia.

Trybunał uznał skargi skarżących wniesione na podstawie art. 8 Konwencji za niedopuszczalne jako w sposób oczywisty nieuzasadnione stwierdzając, że ich przeniesienie do zakładu karnego w Lyon-Corbas nie stanowiło znaczącego ograniczenia ich prawa do przyjmowania wizyt. W tym względzie Trybunał zauważył w szczególności, że skarżący nie byli przedmiotem środków mających na celu ograniczenie ich prawa do kontaktów z rodzinami. Przeciwnie, z akt sprawy wynikało, że członkowie rodzin bardzo często odwiedzali skarżących i odbywali z nimi rozmowy telefoniczne. Nie było również dowodu na to, że podróże, które musieli odbyć członkowie rodzin skarżących, spowodowały

jakikolwiek niemożliwe do pokonania czy choćby szczególne utrudnienia. Trybunał uznał również za **niedopuszczalne** skargi skarżących wniesione na podstawie art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji, jako w sposób oczywisty nieuzasadnione uznając, że skarżący nie mieli żadnych dających się uzasadnić roszczeń, w odniesieniu do których mogliby dochodzić swojego prawa do skutecznego środka odwoławczego.

Polyakova i Inni przeciwko Rosji²

7 marca 2017 r. (wyrok)

Skarżący byli albo osadzonymi, albo członkami rodzin osadzonych, na których niekorzystnie wpłynęły decyzje Rosyjskiej Federalnej Służby Więziennej („FSIN”) o osadzeniu osób w zakładach karnych oddalonych tysiące kilometrów od ich rodzin. Skarżący zarzucili w szczególności, że decyzje o ulokowaniu więźniów w odległych jednostkach penitencjarnych i późniejsza niemożność uzyskania przez nich przeniesienia, stanowiły naruszenie ich prawa do poszanowania życia rodzinnego.

Trybunał orzekł, że w odniesieniu do każdego ze skarżących doszło do **naruszenia art. 8** Konwencji, ponieważ obowiązujące prawo krajowe nie przewidywało wystarczających gwarancji przed nadużyciami w zakresie rozmieszczenia geograficznego więźniów. Trybunał zauważył w szczególności, że odległość między jednostkami penitencjarnymi i domami rodzin więźniów – wynosząca od 2000 do 8000 kilometrów – była tak duża, że przysparzała trudności zainteresowanym osobom. W szczególności jeden ze skarżących (osadzony) nie mógł zobaczyć się z matką przed jej śmiercią, podczas gdy druga skarżąca (małe dziecko urodzone po skazaniu ojca) nigdy nie widziała się z ojcem. Trybunał zauważył również, że jakość standardów prawnych wymagała, aby prawo krajowe zapewniało ochronę przed arbitralnością w wykonywaniu uprawnień dyskrecyjnych pozostawionych władzy wykonawczej. Prawo rosyjskie nie wymagało jednak, aby FSIN brała pod uwagę ewentualny wpływ lokalizacji jednostki penitencjarnej na życie rodzinne skarżących. Ponadto prawo nie dawało skarżącym realnej możliwości uzyskania przeniesienia do innej jednostki penitencjarnej z przyczyn związanych z prawem do poszanowania życia rodzinnego – ani poprzez złożenie wniosku do samej FSIN, ani poprzez kontrolę sądową wydawanych przez nią decyzji.

Zob. też: **Razvozhayev przeciwko Rosji i Ukrainie oraz Udaltsov przeciwko Rosji**³, wyrok z dnia 19 listopada 2019 r.

Voynov przeciwko Rosji⁴

3 lipca 2018 r. (wyrok)

Sprawa ta dotyczyła zarzutu skarżącego, że został wysłany do odbywania kary w zakładzie karnym oddalonym o 4200 kilometrów od jego rodzinnego miasta. Partnerka skarżącego odwiedziła go sześciokrotnie w latach 2011–2013, ale nie była już w stanie odwiedzać go od narodzin ich córki w 2014 r. Skarżący nigdy nie widział córki. Zarzucił w szczególności, że decyzja o wysłaniu go do oddalonego zakładu karnego oraz oddalenie jego wniosków o przeniesienie utrudniło odwiedziny jego rodziny.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 8** Konwencji. W stanowisku rządu rosyjskiego w szczególności nie było niczego, co przekonałoby Trybunał do odstąpienia od ustaleń w wyroku w sprawie *Polyakova i Inni* (zob. powyżej), dotyczącym tej samej kwestii. Co więcej, niedawne orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej pokazało, że podejście władz krajowych do wykładni prawa krajowego w przedmiotowej materii nie uległo zmianie. Trybunał orzekł również, że **doszło do naruszenia art. 13** Konwencji (prawo do skutecznego środka odwoławczego). Trybunał nie był przekonany co do tego, że procedura sugerowana przez rząd zapewniłaby skarżącemu możliwość

² 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

³ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

⁴ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

stosownego złożenia skargi na naruszenie jego prawa do poszanowania życia rodzinnego. Na szczeblu krajowym skarżący nie dysponował też żadnymi innymi środkami odwoławczymi, które pozwoliłyby mu na złożenie skargi w związku z wysłaniem go celem odbycia kary tak daleko od jego rodziny.

Zob. też: [Shmelev i Inni przeciwko Rosji](#)⁵, decyzja o dopuszczalności z dnia 17 marca 2020 r.; [Dadusenko i Inni przeciwko Rosji](#)⁶, decyzja o dopuszczalności z dnia 7 września 2021 r.

Fraille Iturralde przeciwko Hiszpanii

7 maja 2019 r. (decyzja w przedmiocie dopuszczalności)

Skarżący, odbywający karę 25 lat pozbawienia wolności za współpracę z organizacją terrorystyczną, baskijskim ruchem separatystycznym ETA, skarżył się na oddalenie jego wniosku o przeniesienie do zakładu karnego położonego bliżej jego rodziny. Twierdził, że 700-kilometrowa podróż z miejsca zamieszkania jego rodziny do zakładu karnego była trudna dla jego żony i pięcioletniej córki, a jego rodzice, którzy byli w podeszłym wieku, w ogóle nie byli go w stanie odwiedzać.

Trybunał uznał skargę wniesioną przez skarżącego na podstawie art. 8 Konwencji za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną. Stwierdził, że przedstawione przez władze hiszpańskie uzasadnienie odmowy przeniesienia skarżącego było uprawnione, ponieważ miało na celu zapewnienie dyscypliny w zakładach karnych i wdrożenie ich polityki w odniesieniu do więźniów ETA; ponadto Trybunał stwierdził, że ingerencja w prawa skarżącego była ograniczona, zgodna z prawem i proporcjonalna. Trybunał zauważył w szczególności, że władze oparły swoje decyzje zarówno na indywidualnej ocenie sytuacji skarżącego, z której wynikało, że utrzymywał on regularne kontakty z rodziną, jak i na generalnej polityce więziennictwa, w ramach której rozproszono więźniów skazanych za przestępstwa terrorystyczne po różnych jednostkach w celu zerwania ich więzi z organizacją przestępczą i uniknięcia obaw związanych z bezpieczeństwem.

Zob. też, ostatnio:

İlderde i Inni przeciwko Turcji

5 grudnia 2023 r. (wyrok)

Dodatkowe lektury

Zobacz w szczególności:

- ECHR Platforma Dzielenia się Wiedzą (ECHR-KS), Tematy Transwersalne, [Prawa więźniów](#)
-

Kontakt dla mediów:

Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08

⁵ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.

⁶ 16 września 2022 r. Federacja Rosyjska przestała być stroną Konwencji.